

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

NOGLE BEMÆRKNINGER OM DEN FRANSKE MONNETPLAN.

1. Økonomisk planlægning har i de senere år haft stigende betydning også i de vestlige lande; denne planlægning har overvejende været af to typer:

a. Total planlægning som grundlag for generelle og specielle økonomisk-politiske foranstaltninger, hvor planlægningsmålet i hovedsagen har været at opretholde fuld beskæftigelse og undgå saavel arbejdsløshed som overefterspørgsel efter arbejdskraft og samtidig holde betalingsbalancen i ligevægt bortset fra planmæssige kapitalbevægelser. Eksempler på denne form for planlægning er nationalbudgetterne i en række lande.

b. Erhvervsplanlægning som grundlag for specielle foranstaltninger over for et enkelt eller nogle faa erhverv (her kan som eksempel nævnes landbrugspolitikken i USA og andre lande).

Den franske »Premier Plan de Modernisation et d'Équipement« — almindelig kaldet Monnetplanen efter Jean Monnet, der har været den ledende kraft i planlægningsarbejdet og ved planens realisering — er imidlertid forskellig fra de ovennævnte typer og altså for så vidt et nyt eksperiment inden for økonomisk planlægning. Monnetplanen må nærmest betegnes som en omfattende planlægning af erhvervslivets investeringer, en form for planlægning, der i de vestlige demokratier hidtil kun har været kendt i krigstid og da i forbindelse med planlægning og statskontrol også for anden produktion, priser m. m.

Det skal i det følgende forsøges at give et indtryk af denne planlægnings karakter. I artiklen behandles dog kun i mindre omfang planens enkeltheder og de administrative og politiske vanskeligheder ved planens gennemførelse under de skiftende økonomiske forhold siden planens vedtagelse.

2. Baggrunden for udarbejdelsen og vedtagelsen af planen i efteråret 1946 og de første måneder af 1947 var Frankrigs økonomiske situation, som var præget ikke blot af krigstidens ødelæggelser og manglende vedligeholdelse af realkapitalen og af likvideringen af store dele af Frankrigs udenlandske tilgodehavender, men også af, at Frankrigs produktionsapparat allerede før krigen på mange måder var stærkt forældet og ineffektivt, såvel teknisk som organisatorisk.

Således anslås i en rapport fra 1949, at maskinparken lige før krigen havde en gennemsnitsalder på ca. 25 år imod 7—9 år i England og 5—7 år i USA; i landbruget var mekaniseringen næppe nok begyndt, og benyttelsen af kunstgødningen var af meget ringe omfang. For beboelseshusene anslås, at de fleste ejendomme i byerne var over 50 år gamle og på landet endda over 100 år. Endvidere anslås i Monnet-planen, at en fransk arbejder i 30'erne gennemsnitlig kun producerede ca. $\frac{1}{3}$ af, hvad der svarede til en amerikansk, og $\frac{2}{3}$ af, hvad der svarede til en engelsk arbejders produktion. (Disse sidste tal hidrører fra

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

NOGLE BEMÆRKNINGER OM DEN FRANSKE MONNETPLAN.

1. Økonomisk planlægning har i de senere år haft stigende betydning også i de vestlige lande; denne planlægning har overvejende været af to typer:

a. Total planlægning som grundlag for generelle og specielle økonomisk-politiske foranstaltninger, hvor planlægningsmålet i hovedsagen har været at opretholde fuld beskæftigelse og undgå saavel arbejdsløshed som overefterspørgsel efter arbejdskraft og samtidig holde betalingsbalancen i ligevægt bortset fra planmæssige kapitalbevægelser. Eksempler på denne form for planlægning er nationalbudgetterne i en række lande.

b. Erhvervsplanlægning som grundlag for specielle foranstaltninger over for et enkelt eller nogle faa erhverv (her kan som eksempel nævnes landbrugspolitikken i USA og andre lande).

Den franske »Premier Plan de Modernisation et d'Équipement« — almindelig kaldet Monnetplanen efter Jean Monnet, der har været den ledende kraft i planlægningsarbejdet og ved planens realisering — er imidlertid forskellig fra de ovennævnte typer og altså for så vidt et nyt eksperiment inden for økonomisk planlægning. Monnetplanen må nærmest betegnes som en omfattende planlægning af erhvervslivets investeringer, en form for planlægning, der i de vestlige demokratier hidtil kun har været kendt i krigstid og da i forbindelse med planlægning og statskontrol også for anden produktion, priser m. m.

Det skal i det følgende forsøges at give et indtryk af denne planlægnings karakter. I artiklen behandles dog kun i mindre omfang planens enkeltheder og de administrative og politiske vanskeligheder ved planens gennemførelse under de skiftende økonomiske forhold siden planens vedtagelse.

2. Baggrunden for udarbejdelsen og vedtagelsen af planen i efteråret 1946 og de første måneder af 1947 var Frankrigs økonomiske situation, som var præget ikke blot af krigstidens ødelæggelser og manglende vedligeholdelse af realkapitalen og af likvideringen af store dele af Frankrigs udenlandske tilgodehavender, men også af, at Frankrigs produktionsapparat allerede før krigen på mange måder var stærkt forældet og ineffektivt, såvel teknisk som organisatorisk.

Således anslås i en rapport fra 1949, at maskinparken lige før krigen havde en gennemsnitsalder på ca. 25 år imod 7—9 år i England og 5—7 år i USA; i landbruget var mekaniseringen næppe nok begyndt, og benyttelsen af kunstgødningen var af meget ringe omfang. For beboelseshusene anslås, at de fleste ejendomme i byerne var over 50 år gamle og på landet endda over 100 år. Endvidere anslås i Monnet-planen, at en fransk arbejder i 30'erne gennemsnitlig kun producerede ca. $\frac{1}{3}$ af, hvad der svarede til en amerikansk, og $\frac{2}{3}$ af, hvad der svarede til en engelsk arbejders produktion. (Disse sidste tal hidrører fra

Colin Clarks beregninger over realindkomst pr. individ i forskellige lande. Selv om der er grund til at tage en række forbehold over for sådanne bedømmelser af realindkomst pr. individ, mener Monnetplanens forfattere dog, at tallene viser størrelsesordenen).

Når man vil planlægge en politik, der skal øge produktiviteten og gennem omfattende investeringer modernisere erhvervslivet, vil det være af stor betydning at finde en forklaring på, hvad årsagerne var til den lave produktivitet og manglende investering i mellemkrigstiden, for derved at blive klar over, hvor man skal sætte ind. Monnetplanens forfattere mener, at disse årsager må søges i følgende forhold:

De store tab i krigen 1914—18.

Den militære byrde i mellemkrigstiden.

Den rodfæstede følelse af usikkerhed, som den franske befolkning led under i denne periode.

Selv om det lyder sandsynligt, at disse årsager kan have været medvirkende, må de væsentligste årsager sikkert søges også i andre forhold, og forskellige historikere og økonomer har ment at kunne finde følgende andre hovedårsager:

Nogle amerikanere har koncentreret sig om det franske erhvervslivs særlige struktur med dets mange små enheder, dets mangel på konkurrence og dets familieforetagender, som sammen med andre traditionelle adfærdsmønstre i fransk erhvervsliv (ønsket om at få sin egen lille virksomhed, den udprægede middelstandspolitik etc.) og en almindelig tendens til at intelligens og initiativ søger andre virkeområder, skulle kunne forklare stagnationen i fransk økonomi¹⁾. Det er næppe muligt uden indgående kendskab til franske forhold at vurdere disse forholds betydning, men påstandene har jo i større eller mindre omfang fra amerikansk hold været møttet på hele Vesteuropa, og selv om disse forhold i særlig grad gør sig gældende i Frankrig, kan det i hvert fald næppe fuldtud forklare den franske økonomis stagnation i 30'erne i forhold til andre vesteuropæiske lande.

Dette sidste kan imidlertid forklares, dersom man som en sidste årsag betragter den franske pengepolitik i mellemkrigsperioden med den deraf følgende kapitalflugt og forlængelse af krisen, der i Frankrig varede helt til krigens udbrud.

The Economist anslår, at en trediedel af Frankrigs industrielle kapacitet var ubenyttet ved den anden verdenskrigs udbrud dog uden nærmere at definere, hvad man i denne forbindelse skal forstå ved industriel kapacitet. Arbejdsløsheden er vel i denne forbindelse det rimeligste mål, men ifølge International Financial Statistics var arbejdsløsheden (non-agricultural unemployment) i de sidste år før krigen kun ca. 350—380.000. Da statistikken over arbejdsløshed led af væsentlige mangler, må disse tal imidlertid uden tvivl betragtes som alt for lave. Ifølge FN's Statistical Yearbook 1952 var index for den industrielle produktion (incl. byggeri) ca. 25 % lavere i 1938 end i 1929. Det er under alle omstændigheder forståeligt, at der var ringe investeringstilbøjelighed under den dybe depression, hvori Frankrig befandt sig indtil devalueringen af franc'en i 1936, og under de ret kaotiske forhold på det økonomiske område, som kendetegnede »l'expérience Blum«.

¹⁾ Se fx. John E. Sawyer: Social Structure and Economic Progress. General Propositions and some French Examples. American Economic Review, May 1951, og Edward Mead Earle (ed.): Modern France. (Princeton University Press, 1951), specielt artiklerne af John E. Sawyer og David S. Landes.

3. Planens begrundelse.

På baggrund af den foran beskrevne stagnation begrundes planens nødvendighed med henvisning til følgende forhold:

- a) genopbygningen
- b) leveniveauet
- c) den demografiske udvikling (relativt flere børn og gamle i tiden fremover)
- d) konkurrence med udlandet og hensynet til betalingsbalancen
- e) militær sikkerhed

uden at det dog nærmere påvises i planen, hvorfor disse forhold skulle begrunde en stats-planlægning af de vigtigste sektorer's investeringer.

Da det synes at fremgå af planen, at man ventede fuld beskæftigelse fremover under alle omstændigheder, har målsætningen oprindeligt været den, at der af et givet nationalprodukt skulle ofres en større del på investeringer på bekostning af leveniveauet. Selve målsætningen kan det naturligvis kun være politikernes opgave at fastsætte²⁾. Det er imidlertid naturligt at stille sig det spørgsmål, hvorfor man ikke ville nøjes med at skabe gode betingelser for investeringerne ved generelle (finans- og andre pengepolitiske) metoder, og så lade erhvervslivet selv bestemme, hvorledes udviklingen skulle ske på grundlag af de enkelte virksomheders bedømmelse af den sandsynlige fremtidige efterspørgsel. Planen giver som nævnt ikke noget direkte svar på dette spørgsmål, men på grundlag af antydninger i planen og på grundlag af artikler skrevet af kendere af franske forhold, kan man måske forsøgsvis fremsætte den formodning, at ønsket om påny at blive en stormagt, politisk, økonomisk og militært, har været et tungtvejende hensyn. »La gloire de France« spiller en stor rolle i fransk politisk tankegang. Man ville have mere masseproduktion og sværindustri, selv om det i nogen grad skulle implicere, at man måtte ændre den franske erhvervsstruktur og til dels de typiske franske forbrugspræferencer. Desuden har man formodentlig ment, at generelle foranstaltninger ikke kunne give det nødvendige incitament (jfr. afsnit 2).

4. Planens udarbejdelse.

Ved dekret af 3. jan. 1946 nedsatte den franske regering et »Commissariat Général du Plan de Modernisation et d'Équipement«, som skulle udarbejde en omfattende investeringsplan, og der nedsattes yderligere for hver del af erhvervslivet en »Commission de Modernisation« (ialt 18), der skulle udarbejde mere detaljerede planer, som så skulle koordineres til en fælles plan af Commissariat Général. Disse »Commissions de Modernisation« var sammensat af embeds-

²⁾ Det er dog værd at bemærke, at den her anførte målsætning ofte er karakteristisk for autoritativt ledede stater, hvor det naturligvis ikke i samme grad er et problem, hvorledes målet skal nås. Den filosofi (eller samfundsetik), som ligger bag, er imidlertid sikkert stort set den samme som i de kommunistiske lande, nemlig for det første magtpolitiske hensyn, for det andet det synspunkt, at den opsparing og investering, som finder sted uden indgreb fra det offentlige (ved et nationalprodukt af givet størrelse) fra et samfundsmæssigt synspunkt er for lille. Hvorvidt dette sidste synspunkt er rigtigt, kan det imidlertid ikke være økonomers (planlæggeres) opgave at afgøre; deres mening herom kan vel i et demokratisk samfund ikke have større vægt end enhver anden borgers, og spørgsmålet må være underkastet parlamentarisk afgørelse. Vanskelighederne ved at få bevillingerne til Monnetplan- og andre investeringer igennem parlamentet tyder imidlertid på, at planens myndigheder har ment sig berettigede til at opkaste sig som politiske autoriteter på dette område. Underskuddene på de franske statsbudgetter og de stadige forsøg på at forbedre reallønnen i Frankrig lader formode, at de ikke har haft parlamentet bag sig i deres ønske om at nedpresse leveniveauet til fordel for investeringerne.

mænd, arbejdsgivere, fagforeningsfolk og eksperter. Planen blev præsenteret i form af en foreløbig plan for hele perioden, som skulle kunne revideres efter udviklingens krav, og en mere præcis plan for 1947, begge i en rapport i november 1946³⁾ til regeringen og blev godkendt af denne. For hvert år skulle udarbejdes særlige planer på grundlag af vundne erfaringer og overslag over disponible ressourcer.

5. Planens mål i hovedtræk.

Som hovedformål for planen angives

a) at udvikle *nøgle-ressourcerne* til maximal udnyttelse⁴⁾: Kul, elektricitet, stål, cement, landbrugsmaskiner, transport. Udover disse nøgle-industrier fik moderniseringen af følgende områder særlig prioritet: b) landbruget, c) byggematerialeindustrien og selve bygge-metoderne, d) industrier, som i særlig grad er eksportindustrier samt e) visse industrier, der fremstiller vigtige produktionsmidler til de foran nævnte industrier eller særlig vigtige forbrugsvarer.

På dette grundlag skulle den totale produktion kunne udvides efter følgende produktionsmål:

Midten af 1948: Produktionsniveauet i 1929

og i 1950: 25 % over dette niveau.

Efterhånden indså man, at planen måtte strækkes over et længere tidsrum end antaget i den oprindelige, meget optimistiske plan, og planen ændredes derfor således, at 1950-målene først skulle nås i 1952/53. En mere principiel ændring af planen foretoges ved udarbejdelsen af langtidsprogrammet til OEEC. Her skal blot nævnes, at mens den oprindelige plan var, at udviklingen af det franske landbrug skulle gøre Frankrig stort set selvforsynende med landbrugsprodukter, så planlagdes i langtidsprogrammet, at det franske landbrug i 1952/53 skulle have et betydeligt eksportoverskud, bestående ikke blot af luksusprodukter, men også af almindelige landbrugsprodukter.

Planen indeholder detaljerede produktionsplaner for de ovennævnte 6 nøgleindustrier samt for en række andre erhvervsområder, men med den forskel, at mens produktionsformålene for nøgleindustrierne er imperative, har produktionsmålene for de andre sektorer kun indikativ karakter, ud fra den betragtning, at det under alle omstændigheder ville være en betingelse for landets økonomiske opblomstring, at nøgleindustrierne udvikles kraftigt, medens de andre områder hele tiden måtte tilpasses de skiftende forhold. Planen kan således siges at have haft til formål indirekte at lede landets produktion ved direkte at dirigere en del af den.

I anden etape skulle så levestandarden og specielt boligbyggeriet kunne forøges stærkt. I første etape skulle boligbyggeriet især koncentreres omkring kulminerne, stålværkerne og i forbindelse med andre erhverv med særlig prioritet.

Planen bygger på en ret omfattende oversigt over dels de materielle ressourcer i de forskellige sektorer, arbejdskraft, sandsynlige muligheder for rådighed over udenlandsk valuta etc., dels de anslåede behov i plan-perioden.

³⁾ Rapport Général sur le Premier Plan de Modernisation et d'Équipement. Nov. 1946—janv. 1947 («Monnetplanen»). En engelsk oversættelse af væsentlige dele af planen findes i Seymour E. Harris (ed.): Economic Planning (New York 1949).

⁴⁾ Hvad der skal forstås ved maximal udnyttelse fastsættes åbenbart af planlægnings-myndighederne, men man får det indtryk, at det skulle være et mål i sig selv at udnytte ressourcerne.

6. Den planlagte finansieringsmåde.

I planens afsnit herom annføres som de væsentligste problemer:

- a) hvorledes man skal holde forbruget nede, så der frisættes produktionsmidler til de planlagte investeringer.
- b) hvorledes man kan lede investeringen, således at planinvesteringer bliver gennemført i stedet for andre »mindre væsentlige« investeringer.

Med hensyn til det sidste problem bør bemærkes, at man, så vidt jeg har kunnet se, ikke i større omfang har kunnet eller villet forhindre ikke-planinvesteringer på grundlag af f. eks. selvfinansiering, hvilket må have været en medvirkende årsag til de vanskeligheder, man har haft med at få tilstrækkelige produktionsmidler overflyttet til planinvesteringer. Det har næppe været hensigten at dirigere investeringerne særlig konsekvent, hvad også samarbejdet med de forskellige erhvervsgrene igennem »Les Commissions de Modernisation« tyder på; her som andre steder har man taget visse hensyn til velerhvervede rettigheder.

Planen indeholder følgende hovedsynspunkter m. h. t. finansieringen: Udover a) den anslåede auto-finansiering og b) opsparingen over kapitalmarkedet, skal investeringen finansieres ud af c) francs-beløb modsvarende de i 1945—46 opnåede store lån i udlandet (senere kom også Marshall-counterpart-funds ind i billedet, og finansiering fra offentlige fonds — jfr. afsnit 9 — har fra 1948 spillet en overvejende rolle for planinvesteringerne) og endelig d) gennem banksystemet, denne sidste metodes grænser angives (noget uklart) at være: at bankkreditten sammen med andre finansieringsmåder ikke må skabe basis for en investering, som overstiger de ledige produktionsfaktorerers kapacitet. Endvidere fastslås, at banksystemet, når de finansierer investeringer, bl. a. skal bedømme investeringen ud fra Monnetplanens kriterier (i denne forbindelse henviser planen til USSR's »Contrôle du Plan par le rouble«. Her synes at foreligge en falsk analogi; de russiske banker kontrollerer næppe arten af investeringerne, men at virksomhederne ikke trækker mere til de fastlagte formål — lønudbetaling mv. — end fastlagt i planen. Se fx. L. E. Hubbard: »Soviet Money and Finance«, MacMillan 1936, ch. V.).

Planen foreslog yderligere, at der skulle holdes en lav rentefod, men med rentesatserne differentierede efter kredittens anvendelse.

Planen lagde stor vægt på, at det var en forudsætning for gennemførelsen, at der ikke blev inflation, idet man dels ønskede at undgå kapitalflugt, dels ville opmuntre til opsparing⁵⁾. I planen angives som et sine qua non for planens heldige gennemførelse, at der »bringes orden i statens finanser«, hvorved man forstår: a) rigoristisk ligevægt på det løbende budget, mens b) udgifter på kapitalbudgettet til genopbygning og investering kan dækkes »par le crédit et

⁵⁾ Hertil kan føjes endnu en betragtning: Under en inflation vil opsparingen i endnu højere grad end ellers foregå i form af selv-finansiering af investeringer i egen virksomhed i stedet for finansiering over bankerne og kapitalmarkedet, hvilket i hvert fald vanskeliggør, at administrationen kan bestemme investeringens fordeling. Når prissystemet er »forvredet« (delvis undertrykt inflation), således at prisstigninger ikke altid får lov til at følge efterspørgsels-stigningen på en bestemt vare, kan opsparing i form af selv-finansiering forøvrigt i sig selv give en uheldig fordeling af investeringen. Dette forhold træder i Frankrig naturligvis særlig stærkt frem, dels på grund af monopolistiske forhold i en række erhverv, dels på grund af, at omfattende skatte-undvigelse i særlig grad forekommer i visse virksomhedstyper (specielt mindre foretagender og ofte i overfyldte erhverv). De virksomheder, som er begunstiget på disse måder, vil i særlig grad have mulighed for selvfinansiering, men derved vil investeringens fordeling afvige fra det optimale.

l'épargne«. Denne definition på »orden i statens finanser« forekommer ikke særlig heldig. Hvis man overhovedet vil anvende et sådant begreb, må det være mere hensigtsmæssigt at knytte det til spørgsmålet om beskæftigelsens højde og løn- og prisniveauets udvikling.

7. Øvrige metoder til planens realisering.

Planens udførelse og kontrollen hermed foretages af Commissariat Général i samarbejde med administrationen. Ligeledes opretholdes »Les Commissions de Modernisation« som rådgivende innsitutioner og yderligere oprettedes nogle regionale rådgivende organer.

A. Nogle af metoderne til realisering af planerne er forskellige efter den pågældende erhvervsgræns organisation:

a) Den offentlige sektor og de nationaliserede virksomheder: I denne sektor er der naturligvis ingen særlige problemer ved at gennemføre planen, og sektoren omfatter væsentlige dele af den franske økonomi, deriblandt jernbaner, kulminer, elektricitetsværkerne, gasværkerne, flyvemaskineindustrien, Renault-fabrikkerne, Air France og de to vigtigste rederier m. m. Ifølge planen skal den offentlige sektor bidrage til planens gennemførelse ikke blot ved, at moderniseringen naturligvis skal gennemføres i de nationaliserede industrier (kulminer, el og gas, jernbaner og rederier er jo f. eks. nøgleindustrier i planens forstand), men den offentlige sektor skal også bidrage til moderniseringen i den form, at man ved køb fra andre sektorer kan gøre købet betinget af, at sælgeren anvender moderne metoder etc. (»clauses de modernisation«). Dette virker lidt forbausende og tyder på, at planens forfattere her har anlagt en snævert teknisk synsmåde; man skulle tro, at det var mere effektivt at forlange lave priser, da kriteriet for en rationalisering vel må være omkostningerne og ikke den anvendte teknik i sig selv.

b) De koncentrerede private erhverv (spec. stål, byggematerialer, maskiner og automobiler):

Her skulle ifølge planen afsluttes overenskomster (*accords contractuels*) mellem det offentlige og den pågældende industri, idet industrien forpligter sig til at realisere planens krav om modernisering, og det offentlige forpligter sig på sin side til at forsyne industrien med eller lette adgangen til de nødvendige midler (kredit, materialer) for investeringernes gennemførelse. Overenskomsterne kunne alt efter organisationsforholdene i den pågældende industri slutes med en eller flere brancheorganisationer, idet disse så igen selv sørger for planens gennemførelse i de enkelte virksomheder under kontrol af og om fornødent med hjælp fra Commissariat Général. Hvis overenskomst med brancheorganisation ikke var mulig eller hensigtsmæssig, kunne overenskomsten slutes med grupper af virksomheder eller undtagelsesvis med virksomhederne enkeltvis. Kunne der ikke opnås enighed om disse overenskomster, kunne der eventuelt gøres brug af loven om produktions-programmer.

c) Erhverv med mange spredte virksomheder (fx. byggeindustrien med dens 200.000 virksomheder og landbruget med 2.400.000 ejendomme):

Her kunne overenskomster naturligvis ikke benyttes, i stedet foreslog planen to metoder:

- 1) øget spredning af kendskab til tekniske og videnskabelige metoder gennem oprettelse af forsøgsgårde og demonstrations-byggepladser samt gennem konsulentvirksomhed.
- 2) Det offentlige skulle give erhvervene midler i hænde (materialer og finansieringsmuligheder) ved at påbegynde konstruktionsarbejder og afgive købs-

ordrer flere år frem i tiden; at denne chance faktisk blev udnyttet til investeringer og moderniseringer skulle sikres gennem de foran omtalte »clauses de modernisation« i kontrakterne. Og for landbruget skulle skabes tilsvarende muligheder ved en fastlæggelse af prispolitikken for landbrugsvarer længere tid fremover på en sådan måde, at det kunne øve indflydelse på produktionens omfang og retning.

B. Fordelingen af nøgle-ressourcerne:

Ifølge planen skulle krigstidens og den første efterkrigstids fordelinger af materialer, byggetilladelser, udenlandsk valuta etc. fortsættes og benyttes som middel til gennemførelse af planen igennem en kontrol med, at mindre væsentlige forbrug (i forhold til planens mål) ikke fandt sted på bekostning af planinvesteringernes gennemførelse.

Arbejdskraften og dens fordeling var et af planlægningens vanskeligste problemer. Planen forudså nødvendigheden af en omfattende forøgelse af antallet af arbejdere, og der blev foreslået en række foranstaltninger (forbud mod visse anvendelser af arbejdskraften, betydelig kollektiv indvandring, omfattende forøgelse af antallet af arbejdende kvinder etc.). Imidlertid kan man næppe sige, at der i planen var angivet tilstrækkelige indgreb til gennemførelse af dette program for forøgelse af arbejder-antallet, ligesom administrationen ikke har kunnet opnå myndighed og magtmidler til en effektiv gennemførelse. Det synes da også at være et af de forhold, som har nødvendiggjort modifikationer i planen.

8. Planens faktiske realisering.

Som nævnt måtte planen i 1948 modificeres stærkt, men selv de modificerede produktionsformål er ikke alle blevet nået. Af nøgle-industrierne viser dog kun traktor-produktionen en alvorlig afvigelse. I procent af de modificerede produktionsmål for 1952/53 udviste de forskellige nøgleindustrier i 1952 følgende resultater:

Kul	96,5 %	Stål	84 %
Elektricitet	93 %	Cement	106 %
Olieraffinering	107 %	Traktorer	62,5 %

Den samlede industrielle produktion i 1952 anslås at være 13 % højere end i 1929, som var det tidligere toppunkt, i stedet for 25 % højere, som var planlægningsmålet. Realforbruget anslås at være 6 % højere end i 1936—38 og 30 % højere end i 1946.

Der er imidlertid næppe grund til at tillægge det større betydning, om et bestemt produktionsmål er nået eller ej. Det væsentlige må være, om planpolitikken har haft overvejende gavnlige virkninger, eller om en alternativ politik ville have været at foretrække, et spørgsmål, som søges belyst i de følgende afsnit.

9. De faktiske investeringer og deres finansiering.

I 5-året 1947—51 var den totale investering i de sektorer, der hører ind under Monnetplanens arbejdsområde⁶⁾ ca. 3.800 milliarder francs opgjort til ultimo 1951-priser. Knap 40 % af disse investeringer var i nationaliserede industrier, resten ca. 60 % var i private og »blandede« industrier.

Af det samlede beløb blev 41 % finansieret over de specielle »Fonds de Modernisation et d'Équipement« (i det følgende forkortet til FME), og af dette beløb stammende halvdelen fra Counterpart-funds. En mere udførlig beskri-

⁶⁾ De nationaliserede industrier (se afsnit 7) samt bl. a. metalindustrien, cement, tung kemisk industri, papir og pap, syntetiske fibre, »turisme« m. m.

velse af Monnetplan-investeringerne kan udledes af tabel 1, hvor investeringerne og finansieringen er specificeret for årene 1947 (før FME begyndte deres virksomhed) og 1950 (det sidste år, som jeg har kunnet finde mere detaljerede oplysninger om).

Tabel 1. *Investeringer i Monnetplan-sektorer og deres finansiering. 1947 og 1950.*

A. Nationaliserede foretagender.

	1947		1950	
	Milliarder francs	%	Milliarder francs	%
Offentlige midler:				
FME*)	—	—	183,0	86,8
andre	3,8	5,2	1,6	0,8
Selvfinansiering (ber. som residual)..	6,0	8,1	26,2	12,4
Udstedelse af obl. og aktier	17,0	23,0	14,0	6,7
Banklaan	47,0	63,7	÷ 14,0	÷ 6,7
<hr/>				
Investering ialt i nationaliserede foretagender	73,8**)	100	210,8	100
B. Private og blandede foretagender***).				
Offentlige Midler:				
FME	—	—	138,3	40,6
andre	8,0	11,2	33,5	9,7
Selvfinansiering (ber. som residual)..	27,0	37,7	116,4	34,2
Udstedelse af obl. og aktier	17,0	23,7	19,9	5,8
Banklån	19,5	27,3	14,2	4,2
Halv-offentlige kilder	—	—	18,4	5,4
<hr/>				
Investering ialt i private og blandede foretagender	71,5	100	340,7	100
C. Alle foretagender.				
Offentlige midler:				
FME	—	—	321,6	58,3
andre (især statsbudgettet)	11,8	8,1	35,1	6,3
Selvfinansiering (residual)	33,0	22,7	142,6	25,9
Udstedelse af obl. og aktier	34,0	23,4	33,9	6,1
Banklån og halvoff. kilder	66,5	45,8	18,6	3,4
<hr/>				
Investering ialt i Monnetplanforetagender..	145,3	100	551,5	100

*) FME betegner »Fonds de Modernisation et d'Équipement«.

***) Antagelig er dette tal for lavt, fordi visse offentlige udgifter til genopbygning ikke er medtaget, men burde være det, da de er af omtrent samme karakter som den her medtagne investering.

****) I denne sektors tal er inkluderet investeringer i oversøiske territorier, i 1947 10 milliarder francs, i 1950 91 milliarder francs. (Dette tal er i Planning angivet til 210 milliarder francs, men ved at sammenholde med tabel 3, får man 91 milliarder, hvilket også stemmer med andre kilder.

Kilde: »Quatre ans d'exécution du Plan de Modernisation et d'Équipement«, her anført efter Planning (Published by »Political and Economic Planning«, London). Aug. 18, 1952: France, Reconstruction and Investment.

Af investeringerne i 1947 var 51 % i nationaliserede foretagender, men i 1950 kun 38 %, en udvikling, som hænger sammen med, at man i 1947 måtte sætte meget ind på at løse transportkrisen og energikrisen, områder, hvor de nationaliserede foretagender spiller en stor rolle, mens man senere har koncentreret sig mere om især stålindustrien samt investeringerne i de oversøiske områder (cp. tabel 3, der viser Monnetplan-investeringerne i selve Frankrig opdelt på de enkelte industrier).

Udviklingen i finansieringen er bemærkelsesværdig. Mens investeringen i 1947 for ialt ca. 70 %'s vedkommende blev finansieret ved salg af obligationer og aktier og ved banklån, var disse finansieringskilder nærmest uden betydning i 1950 (ca. 9,5 %). Til gengæld steg de offentlige fonds andel til ca. 65 % (for de nationaliserede foretagender til ca. 88 % og for de øvrige til ca. 50 %).

Der er grund til nærmere at undersøge, hvad denne forskydning indebærer. Det må først bemærkes, at der skal betales normal rente af FME's lån. Den væsentligste fordel ved, at lånene sker fra FME er, at lånene normalt skal afdrages over en længere periode. Egentlige tilskud ydes kun undtagelsesvis. I Monnetplanens første tid rådede Monnetplanens myndigheder ikke over sådanne fonds, og deres opgave var derfor begrænset til en rådgivende virksomhed m. h. t. koordinering af regeringens, de halv-offentlige kreditinstitutioners og Banque de France's politik m. h. t. fordelingen af licenser, offentlige lån og tilskud, bankkredit m. v. som angivet i foranstående referat af planen. Men siden 1948 (FME oprettedes marts 1948) har Monnetplanens myndigheder altså haft meget store fonds til rådighed; disse fonds stammer fra Counterpart-funds, fra resten af et genopbygnings-statsslån, som blev optaget lige efter befrielsen, fra særlige statstilskud, samt fra rente og tilbagebetaling af tidligere lån. Mens Monnetplanmyndighederne således har fået store muligheder for at yde omfattende kreditter, er til gengæld kreditpolitikken gået ud på en stramning af bankernes udlån.

I nogen grad kan den skete udvikling altså karakteriseres som en statsovertagelse af kreditydelsen. »C'est donc par une répartition de crédits que l'État a assuré l'exécution du Plan«⁷⁾.

Tabel 2. Samlede anlægs-investeringer i Frankrig, opdelt efter finansiering. 1950.

	Milliarder francs	%
Fonds de Modernisation et d'Équipement.....	300	26,6
Caisse Autonome	262	23,2
Andre offentlige midler	210	18,6
Halvoffentlige institutioner	50	4,4
Banklån (langfristede og middellange)	25	2,2
Udstedelse af obligationer og aktier	33	2,9
Selvfinansiering	250	22,1
	ialt. ...	1130
		100
deraf		
offentlige midler	772	68,3
andre	358	31,7

Kilde: Den årlige rapport fra Commission des Investissements (her anført efter »Planning«.

⁷⁾ Bernhard Chenot: »Organisation économique de l'État«, her citeret efter Louis Pomery: »Aperçu d'Histoire Économique Contemporaine«, Librairie de Medicis, Paris 1952, Tome II p. 231.

Monnetplanens relative betydning ses ved en sammenligning med tabel 2, hvoraf det vil fremgå, at investeringerne i Monnetplan-sektorerne i 1950 var ca. 50 % af den samlede investering (for 1947 kan den tilsvarende % anslås til omkring 25, idet »total gross domestic investment« i 1947 var ca. 558 milliarder francs ifl. »International Financial Statistics«).

Monnetplanens myndigheder er imidlertid ikke de eneste myndigheder, som kontrollerer Frankrigs investeringspolitik. I juni 1948 oprettedes en Commission des Investissements, hvis opgave er at være rådgivende for de forskellige offentlige myndigheder m. h. t. investeringer i de sektorer, som ligger uden for Monnetplanens arbejdsområde. Også en stor del af disse investeringer finansieres via offentlige fonds, specielt genopbygningen af krigshærgede områder. Som det fremgår af tabel 2, finansieredes i 1950 ialt 68 % af de samlede investeringer i form af offentlige midler (lån, tilskud, krigsskadeserstatninger m. v.)⁸⁾.

På grund af de store direkte offentlige investeringer og finansieringen over offentlige fonds af private investeringer, er investeringsbudgetterne blevet et spørgsmål, som forelægges parlamentet (dog ikke for den part, som modsvarer Marshallplan-counterparts, men disse skal til gengæld diskuteres med ECA-missionen). »In theory this gives a wider area of public control over general economic policy than exists elsewhere. In practice, however, it is very doubtful whether detailed parliamentary discussion of the programmes of nationalized and private undertakings is really helpful to anyone. There have been times when parliamentary disagreement has hampered the programme or altered it on principles other than the purely economic« (»Planning« aug. 18, 1952, p.44).

10. Investeringsomfanget.

Det er naturligt at stille det spørgsmål, om den franske investeringspolitik har medført et særligt højt investeringsomfang, målt i forhold til nationalproduktet. Sammenligninger mellem lande er overordentlig vanskelig, når det gælder sådanne sammenfattende tal som samlet investering, nationalprodukt etc., men Louis Pommery gengiver (l. c., p. 239) en opstilling af en række lande ordnet efter investering i % af nationalindtægten i 1948/49 (beregnet af l'Institut National des Études Économiques), som udtrykkelig angiver at bygge på ret grov tilnærmelse, men hvor formålet med undersøgelsen altså direkte har været en sammenligning mellem landene (her anføres kun nogle europæiske lande):

Gruppe A. over 15 %:

Norge, Finland, Holland, Vesttyskland, Østrig.

Gruppe B. 10—15 %:

Danmark, Frankrig, Italien, United Kingdom, Sverige, Svejts.

Gruppe C. 5—10 %:

Belgien, Grækenland, Ungarn, Polen, Bulgarien, Rumænien.

Gruppe D. under 5—10 %:

Spanien, Portugal,

hvortil yderligere bemærkes, at Frankrig i 1937/38 var i gruppe D.

⁸⁾ Da statistikken over samlet investering kan opgøres forskelligt og tilmed næppe er synderlig nøjagtig, vil det formodentlig være rimeligere at angive tallet som ca. 60—70 %. Ved en anden officiel beregning er man for 1949 kommet til et tal på 58 % af total investering inclusive lagre.

Det er ikke muligt at foretage nogen nærmere undersøgelse af grundlaget for denne beregning, men man kan formentlig på grundlag af dette overslag fastslå, at investeringsomfanget i Frankrig i sammenligning med andre vesteuropæiske lande i hvert fald ikke har været overvældende højt. Monnetplanens berettigelse m. h. t. påvirkningen af det samlede investeringsomfang må derfor bero på en bedømmelse af, om investeringer af et tilsvarende omfang kunne være sket uden denne planlægning. The Economist synes hertil at ville svare ⁹⁾, at den franske økonomi behøvede en sådan speciel stimulus, og at derfor »if M. Monnet's original diagnosis was correct — and the facts hardly permit of any doubt that it was — then his plan has been sound«. En sådan bedømmelse må med andre ord bygge på den antagelse, at opsparings- og investeringstilbøjelighed og tilpasningsevne i det hele taget i Frankrigs erhvervsliv var så ringe (jfr. afsnit 2 og den der omtalte litteratur), at kun et statsinitiativ af Monnetplanens karakter kunne bevirke en omfattende investering med dertil hørende modernisering og effektivisering. Selvom denne argumentation afgjort ikke forekommer overbevisende, er det måske rimeligt at antage, at de politiske forhold og erhvervslivets struktur har været sådan, at Monnetplanen på kort sigt har været den *letteste* vej frem. Det vil i det følgende blive argumenteret, at en anden politik på længere sigt ville have været at foretrække.

11. Investeringernes fordeling.

Det har foran været omtalt, at planinvesteringerne i 1947 var præget af den mangel på transportmidler og på energikilder, som herskede i den første tid efter befrielsen. Da en række af de vigtigste foretagender på disse områder var nationaliserede, var et initiativ fra statens side her klart nødvendigt. For jernbanernes vedkommende fortsattes investeringerne dog vistnok udover, hvad der var rimeligt under hensyn til andre sektorer's investeringsbehov.

Tabel 3. *Monnetplan-investeringerne opdelt på de enkelte industrier*
(omfatter kun selve Frankrig).

	1947		1950	
	Milliarder francs	%	Milliarder francs	%
Kul o. a. brændstoffer	26,0	19,2	67,4	14,6
Elektricitet	33,0	24,4	108,7	23,6
Gas	1,0	0,7	8,1	1,8
Jernbaner	10,0	7,4	21,0	4,6
Air France	3,8	2,8	5,6	1,2
Compagnie nationale du Rhone	4,0	3,0	18,0	3,9
Jern og stål (incl. jernminer)	7,0	5,2	49,4	10,7
Petroleum og petroleumprodukter	6,0	4,4	24,0	5,2
Skibsbygning	0,5	0,4	2,5	0,5
Andre industrier (herunder »turisme«, dvs. hoteller m. m.)	12,0	8,9	54,8	11,9
Landbrug (incl. fødevarer-industri, kunst- gødning og landbrugsmaskiner)	32,0	23,6	101,0	21,9
ialt....	135,3	100	460,5	100

Kilde: »Quatre ans d'exécution ...«, (her efter »Planning«).

⁹⁾ The Economist, oct. 18, 1952.

For hele perioden gælder det, at planinvesteringerne i stort omfang foretoges i koncentrerede industrier. Dette hænger formentlig nøje sammen med administrationen af den franske priskontrol. På grund af krigsforholdene havde Frankrig ikke ved befrielsen noget afprøvet administrationssystem til priskontrol, rationeringer m. v., men i de koncentrerede industrier kunne priskontrollen gennemføres hurtigt og konsekvent, og da priserne på nøglevarerne blev holdt nede, medens der samtidig skete prisstigninger i andre sektorer, havde de pågældende industrier ikke store muligheder for hverken selvfinansiering eller optagelse af lån (uden statsgarantier), og staten måtte træde til for at gennemføre investeringerne. I de sidste år har man dog tilladt priserne at stige i nogle nøglesektorer, men i utilstrækkeligt omfang i forhold til andre sektors prisforhold.

Investeringerne i landbruget synes at være en Akilleshæl. Dette hænger sammen med landbrugets struktur med mange små landbrug, udbredt forpagtnings-system, manglende initiativ hos de enkelte ejere, manglende finansieringsmuligheder etc. Landbruget beskæftiger ca. 38 % af Frankrigs arbejdsstyrke, og landbruget blev i Frankrigs langtidsprogram til OEEC tildelt en central stilling. Landbruget skulle effektiviseres, så der kunne etableres en langt mere omfattende eksport af landbrugsvarer. Monnetplanen har da også betydet en øget anvendelse af kunstgødning og landbrugsmaskiner og en øget produktion, men landbrugspolitikken synes at virke langsommere end ventet, fordi det også er et spørgsmål dels om nyorientering og uddannelse af en hel befolkningsgruppe¹⁰⁾, dels om msammenlægning af de små og ineffektive enheder.

En alvorlig kritik kan rettes mod Monnetplanen på et andet punkt. Frankrigs erhvervsstruktur er præget af små og mellemstore enheder også inden for den største part af industrien. Disse mindre industri-virksomheder, som ofte er familie-foretager, har som tidligere antydnet i overvejende grad måttet finansiere deres investeringer af det løbende overskud på grund af følgende forhold:

1) De er for små til at kunne optage lån over kapitalmarkedet, som jo iøvrigt i Frankrig nu spiller en meget lille rolle for investeringernes finansiering (cp. tabel 2).

2) Banklån kan vanskeligt opnås på grund af den førte kreditpolitik.

3) De opsparede familie-formuer, som tidligere havde et stort omfang, er i mange tilfælde decimerede på grund af krigen og inflationen.

Der er derfor grund til at tvivle om, at den stedfundne investering har været optimalt fordelt. Som tidligere omtalt kan der imidlertid tænkes magtpolitiske grunde til, at man har ønsket investeringerne koncentreret i sværindustri. Og naturligvis er det umuligt at skønne over de økonomiske fordele, man har givet afkald på ved at foretage investeringerne i sværindustrien til skade for nogle af de industrier, hvor Frankrig har komparative fordele på grund af naturgrundlaget, traditionel dygtighed etc. Såvel omkostningsprincippet virkeliggørelse på længere sigt som den internationale arbejdsdeling må imidlertid være afhængig af en fri prisdannelse som regulator også for investeringerne.

Det er interessant at bemærke, at Frankrig så forholdsvis kort tid efter, at man har nationaliseret kulminerne og gennem statsfinansieringen af stålindu-

¹⁰⁾ I »Economic Survey of Europe since the War« 1953 (ECE) angives følgende tal for »Government Expenditure for Agricultural Education and Advisory Service in 1951«: »Expenditure per farm over 1 hectare (dollars)«:

Holland	31,30	Grækenland	2,75
Danmark	10,90	Frankrig	1,95
Sverige	8,70	Italien	0,75

striens investeringer delvis har overtaget det økonomiske ansvar og den økonomiske risiko for stålindustrien, har taget de første skridt til oprettelse af Montanunionen (Schumanplanen). Dette er vel imidlertid en naturlig konsekvens af Monnetplanens finansiering af stålindustrien, idet statens ledelse af investeringerne, selv om det sker i samarbejde med industriens ledere, naturligt fører til, at staten må drage omsorg også for industriens nationale og internationale afsætningsforhold¹¹⁾.

Det har været hævdet, at der i planperioden har været alt for ringe boligbyggeri, og at en nedskæring af Monnetplan-investeringerne til fordel for boligbyggeriet ville have mindsket den politiske og sociale uro i Frankrig. Begrundelsen for, at man ikke har ønsket at gøre noget sådant, er angivet i planen, som påpeger nødvendigheden af først at rationalisere, modernisere og udvide byggemateriale-produktionen og modernisere byggemetoderne for så i anden omgang at kunne forcere boligproduktionen. Men hovedårsagen er naturligvis, at man har ønsket at koncentrere indsatsen mest mulig om de »produktive« investeringer. I den nye plan, som skal afløse Monnet-planen, vil man lægge mere vægt på byggeriet. Boligproblemet i Frankrig er iøvrigt overordentligt vanskeligt, og selv et stærkt øget byggeri vil næppe i sig selv kunne løse det, fordi det, som her i landet, hænger sammen med huslejereguleringen.

12. Sammenligning med Vesttysklands økonomiske politik efter 1948.

En vurdering af Monnetplanen i videre sammenhæng kan lettest foretages ved at sammenligne med et andet land, som har ført en væsentlig anderledes investeringspolitik. En sådan sammenligning af enkelte sider af den økonomiske politik i to lande må man naturligvis ikke tage for håndfast på. Den skal kun tjene som illustration.

Vesttysklands situation i 1948 (efter pengereformen) lignede på visse punkter den franske situation i 1946—47. Men den politik, man valgte at føre, var væsensforskellig fra den franske. Tyskland genindførte næsten med eet slag prissystemet som regulator for det økonomiske liv. Nogle få nøglevarer forblev dog under priskontrol: Kul og — indtil fornylig — jern og stål. Disse industrier har derfor også lidt under kapital-mangel. På dette punkt har den tyske politik været mindre konsekvent. Men for de øvrige tyske industrigrenes vedkommende har investeringerne været af overordentlig stort omfang. Selvfinansieringen har spillet en stor rolle, og også bank-kreditter har været af stor betydning for investeringerne. Som ovenfor anført (fodnote 5), må en selvfinansiering anses for sund, forudsat at prissystemet virker frit. De tyske skattelempler for selvfinansiering har været omfattende. Bankkreditten har i vidt omfang været korte kreditter til høj rente, men er alligevel benyttet til finansiering

¹¹⁾ Hele denne udvikling må bl. a. bygge på en forudsætning om, at statsemedsmænd skulle være bedre egnede til at lede en industri end dennes egne folk. Det almindelige argument herimod er, at industriens egne ledere står med det økonomiske ansvar og en tilsvarende risiko (for tab, hvis de er ejere, for afskedigelse, hvis de er fx. direktører), hvilket formentlig vil være det stærkest mulige incitament til at søge at bedømme situationen så korrekt som overhovedet muligt. Ganske vist kan der tænkes områder, hvor et ministerium bedømmer fremtidsudsigterne anderledes end industriens ledere, men i reglen vil der i sådanne tilfælde være mulighed for at oplyse industrilederne om de forhold, som får ministeriet til at se anderledes på fremtidsudsigterne, og hvis disse oplysninger gives, vil industriens ledere have mindst lige så gode muligheder for at træffe de rigtige dispositioner. Det vil iøvrigt føre for vidt at gå nærmere ind på de øvrige, mere udviklede problemer, som er knyttet til statsindgreb i en enkelt industris forhold.

af investeringer i faste anlæg og maskiner. Det har været dyr kredit, men der har i det store og hele været nok af den.

Det tør derfor hævdes — *mutatis mutandis* — at erfaringerne fra Vesttyskland viser, at generelle pengepolitiske midler i forbindelse med et frit prissystem også i en genopbygningsperiode kan give det bedste incitament til en stærk kapitaldannelse og en optimal fordeling af ressourcerne.

Erfaringerne i Frankrig kan ikke siges at have bevist, at et system som Monnetplanen med statsfinansiering af investeringen har så store fordele, at det kan opveje dets ulemper i sammenligning med en mere fri markedsøkonomi, når bortses fra magtpolitiske hensyn og andre imponderabilia.

13. *Monnetplanen og inflationen.*

En mere udførlig diskussion af sammenhængen mellem Monnetplanen og inflationen skal ikke foretages, da denne sammenhæng vanskeligt kan analyseres uden en samtidig gennemgang af hele den franske pengepolitik siden krigen. Nogle forhold kan imidlertid antydes:

Det har ikke været politisk muligt at begrænse forbruget ad finanspolitisk vej for derigennem at neutralisere den efterspørgsel efter produktionsfaktorer, som udgår fra de statsfinansierede investeringer, og den eneste mulighed for neutralisering har derfor været kreditpolitikken, hvortil kommer Marshallhjælpen, som har muliggjort et stort underskud på de løbende betalinger over for udlandet. Som foran antydet har kreditpolitikken da også været benyttet til en sådan kontraktion, således at Monnetplan-investeringerne i væsentlig grad modsvares af bortfald af andre investeringer; men det tør utvivlsomt hævdes, at statsfinansieringen af investeringerne har vanskeliggjort mulighederne for med kreditpolitiske midler alene at undgå overefterspørgsel efter arbejdskraft, hvilket navnlig fik betydning, da Koreakrigens udbrud skabte en kraftig stigning i forbrugs- og investeringstilbøjelighed. Når store dele af investeringen ikke rammes af en kreditindskrænkning, kan en kraftig efterspørgselsstigning naturligvis vanskeligt modvirkes ved kreditpolitiske midler, uden at det får stærkt skadelige bivirkninger.

Inflationen i Frankrig synes imidlertid, bortset fra den første tid efter Koreakrigens udbrud, kun i mindre grad at have sin rod i overefterspørgsel efter arbejdskraft (spontan inflation). Den autonome inflation har i det sidste par år haft en langt større betydning, — idet arbejdernes krav om stigende løn har medført stadige løn-prisstigninger. I det omfang Monnetplanen har bevirket, at investeringerne er foretaget på en sådan måde, at de kun med et langt timelag bevirker en effektivitetsstigning, der slår igennem i forholdet løn/leveomkostninger, kan Monnetplanen måske også siges at have været en medvirkende faktor til den sociale uro og de autonome lønstigninger.

14. *Konklusion.*

I den første periode efter Frankrigs befrielse var det nødvendigt, at en række bottlenecks blev fjernet; at dette skete gennem statens indgriben afviger ikke principielt fra, hvad andre lande i lignende situation måtte foretage, og en anden fremgangsmåde ville i hvert fald næppe have været politisk mulig i Frankrig. Fortsættelsen af Monnetplanen ud over begrænsede foranstaltninger i den første efterkrigstid lader sig vanskeligere forsvare. Om stivheden i den økonomiske struktur nødvendiggjorde foranstaltninger af denne karakter kan næppe afgøres uden en dybtgående analyse af denne struktur; som ovenfor an-

tydet forekommer det mig sandsynligt, at mere generelle pengepolitiske midler kombineret med foranstaltninger rettet imod ændringer i erhvervslivets struktur og konkurrenceforhold sammen med en overgang til et frit prissystem som regulator for det økonomiske liv kunne have virket mere tilfredsstillende på langt sigt.

Det må derfor konkluderes, at selv om magtpolitiske hensyn sammen med vanskelighederne ved at overvinde stivheden i det franske erhvervssystem måske delvis kan retfærdiggøre planens fremgangsmåder, i hvert fald på kort sigt, så er disse omstændigheder specielle for Frankrig. Et system som Monnetplanen med statsfinansiering af erhvervslivets investeringer med den deraf følgende statsovertagelse af det økonomiske ansvar og den økonomiske risiko kan derfor næppe tjene som mønster for andre landes politik, og selv under de mere specielle forhold i Frankrig må dets værdi betegnes som overordentlig tvivlsom.

John Vibe Pedersen.

FIRE RAPPORTER OM LIGEVEGT I VERDENSHANDELEN.

Næppe nogen anden periode i økonomiens historie har oplevet et rapport-skriveri magen til det, vi har set udvikle sig efter den 2. verdenskrig, vel især under inspiration fra U. S. A. Det er umuligt for hver enkelt at læse alle disse sider, og den følgende omtale af de 4 betydeligste internationale rapporter*) (ialt på ca. tusind sider), der er kommet i år, skulle erstatte savnet til en vis grad. Det kan endvidere have interesse at sammenstille resultaterne af de 4 analyser, der i år alle er rettet mod samme emne: hvad er betingelserne for ligevægt i verdenshandelen? Er disse betingelser til stede, og hvad kan man eventuelt gøre for at skabe dem?

Først kommer ECE's årsrapport fra februar 1953. Den er udarbejdet på sekretariatets ansvar, og sekretariatet har tilstræbt i sin vurdering at være fuldstændig uafhængig af de regeringer, der deltager i kommissionen. Sekretariatets leder, Gunnar Myrdal, har samme fædreland som Strindberg, og noget kunne tyde på, at også Myrdal er strukturel pessimist — man husker arbejder fra hans hånd om krise i befolkningsspørgsmålet, negerproblemet, advarsel mod fredsoptimisme og en rapport om, at Vesteuropas stålkapacitet var ved at blive for stor (det var før Koreakrigen).

Nærværende vægtige rapport er ligeledes i grund og bund pessimistisk. Den handler om Europas langtidsproblemer, og hvor meget (eller snarere hvor lidt) man er kommet deres løsning nærmere siden afslutningen af den 2. verdenskrig. Rapporten behandler både Øst- og Vesteuropa, men den følgende fremstilling nøjes med at omtale Vesteuropas problemer.

Rapporten falder i 4 hovedafsnit, hvoraf det første gør rede for stillingen ved krigens afslutning. Det konstateres (ret opsigtsvækkende), at Europas industrielle realkapital var større ved krigens afslutning end ved dens begyndelse og passede bedre til den nye situation, selvom industrien ikke havde kunnet følge

*) *Economic Survey of Europe Since the War*, United Nations, Economic Commission for Europe, Genève 1953.

Twenty-Third Annual Report, Bank for International Settlements, Basel 1953.

Annual Report, International Monetary Fund, Washington 1953.

International Trade 1952, General Agreements on Tariffs and Trade, Genève 1953.